

Váradi B. László

Sárga Jóska

A mezőbaji meg a tamásdai táltos megint ott ereszkedhetett össze az éjszaka a ház fölött. Az ég összehasogatva, túrva, hogy a Megváltónak erősen neki kellett hasalnia, ha minket lett volna kedve szemrevételezni. Alkonyodott, magam a gáton álltam, mint egy képzeletbeli hős, hanem a sebeit nyaldosó szabadság, melyet eddig mindig látni véltem Sárga Jóska háza felett, elődalgott valamerre. Veres nyomai ott pazarlottak az égi rögökön. A gáton jöttem, nyomot most se hagytam, fűre lépni igyekeztem, kerültem a kikopott részeket. Talán te is így tettél volna, kedves olvasó, ha ártatlan állatok fogdosásával töltötted volna életed illanó éveit.

A tájat néztem, a fát, bokrot, vizet, és tudva tudtam, hogy belém szivárog, belém áll, csak azt nem értettem, miért.

Ó, én sokat csavarogtam életemben, és tudom, hogy a tájnak hatalma van a magamfajta felett. A szőlő földön futó indái között álltam egy régi hajlalon ezüstbundájú borzzal a hátamon, párzó szárazföldi teknősök vinnyogása hallatszott az erdő felől, és sirályglóriától övezve a rongyokba burkolt Odüsszeusz tűnt föl a tenger felől. Egy tatár faluban laktam akkortájt Dobrudzsában.

Itt, itt én nem vártam senkire. Itt örültem, ha testvéreimhez, a vidrákhoz hasonlóan, észrevétlenül átvészélhetem napjaim. Igaz, a vén Márkus kísértett néha, mikor a Köröst megülő köd miatt kitartó leskelődésembe belealudtam, de hát Tarcsa is, Ladány is túl volt a határon, és ezen hamis eskü aligha segíthetett.

Mondom, alkonyodott, a gáton állva néztem a házat. A szokottnál bomlotabb volt a hangulat, szanaszét aprómarha fészkelődött, és a galambok se ültek még el. A két fehéret távollétem alatt kimarkolhatta a héja a rajból. Sejtettem, hogy a gazda részeg, de mivel sose volt magamutogató fajta, tovább firtattam a környéket. Mire a pulykák a birkahodály gerincére kikapaszkodtak, felfedeztem a gazdát. Az eperfa törzsének támaszkova állt, sámánfejével a gát felé fordult és két tenyerét csípőjén nyugtatta. Szél kerekedett, köpönyegem szárnyát lobogtatta, romániai magyar szoborra hasonlíthattam, melyet olyan egyénről mintáztak, aki népét oktatni tért vissza a messzi Európából. Én, kétesztendőss vergődés után, éppen indulni készültem...

Sárga Jóska barátommal a gátör-ház lépcsőjére telepedtünk. Holdvilágra nem esküszök, de a falak fehér fényére pontosan emlékszem. A nyári konyha oldalánál állt a ládám, benne a csapdáim, meg pár rongy.

– Figyejtek ide – kezdte a román ember csendesesen, és az üveget lába meg a házfal közé eresztette. – Itt járt a potera... a törzsőrmester, meg az erdész... magát keresték.

Nem válaszoltam, csak tudomásul vettem, hogy még egyszer megúsztam a találkozást.

– A földtől – fújta meg a takarodót Sárga Jóska – fel a drága jó Istenig minden hazugság ezen a világon...

Valahol Bátor és Talpas között álltam meg először pihenni a Fekete-Körösön lefele ereszkedembe. Kőfallal kerített kriptát láttam a mulandósággal dacolni. Lekanyarodtam hát a gátról, és a vakolatját vesztett falnak támasztottam kerékpáromat. A kriptá kertjében sertések fogadtak, mindenevőre jellemző kíváncsi óvatossággal. Az öreg, nyugovóra helyezett koporsók feltörve korhadztak helyükön, a csontokból a kriptá földjére, sőt a kertbe is jutott. Levert betűk helye tanúsította, hogy a Kabdebo-család temetkezési helyén állok báznai disznók érdeklődésétől övezve. A kert kapuját már nem zártam vissza. Nem akartam a világot megváltani, de nem bántam volna, ha a disznók sétálni szélednének hazám kies tájain, és nem a Kabdebo-kriptá kertjében várnák sunyi érdeklődéssel a mit sem sejtő utazót.

Fullasztó nyári órák hosszát taszítottam megrakott kerékpáromat, mire célhoz értem. Útközben egy emberrel találkoztam, az is erdész volt. Nem szeretem a síki erdészeket, kasznárból, jószágigazgatóból hordoznak valamit magukban, nem erdei emberből.

A Tóz és a Fekete-Körös összefolyásánál vettem először elő a barátom rajzolta térképet. Vidra-eldorádónak látszott a vidék. A túlpartra szolgáló hídról még egyszer a vízre néztem. Homokpadok, a padokon nyomok, egyesével, párosával. Nyugalom szállt meg.

Talán vidra nézheti így az ívó halakat, vagy hiúz a csapáson közelítő őzet. Horgászbótomat kibontva, halásznak álcázva magam, közelítettem meg a gátór-házat, és a Fekete-Körösbe torkolló Tisza-csatorna partján a bokrok közé húzódtam.

Megfürödtem, ettem, cigarettáztam, és valószínűleg az emberiséget néztem, mely a messze távolban jövőjén szorgoskodott. Elegem volt a jövőből, amivel gyermekkorom óta hitegettek. Állatokat gáncsoló emberek, kora ifjúságukban döbbennek rá arra, hogy élet egy van, és az a sok szín, amivel a jövőt szokás Kelet-Európában ecsetelni, talán el se fér benne. Az emberiség után, melynek egy részével akaratomon kívül hadilábon álltam, a cipőm jutott eszembe. A régi, hű cipőm, melyet szeretett hazám fővárosában egy cipőüzlet előtti szemetesládába dobtam. Pénzhez jutottam, és az új cipő megvétele után, pár fiatal értelmiséggel a kocsmába mentem. Szerettem ezeket az éjszakába nyúló táborozásokat. Anyanyelvemet gyakorolhattam ilyenkor, és kisebbségi nők is csatlakoztak hozzánk, aminél jobb aligha kell. A kisebbségi nő homlokán még ha értelmiségi is, mindig fel-feldereng a matriarchátus meleg csillaga. Megérti és visszavárja a távozót, sőt arra is tudok példát, hogy lelkesedéssel tölti el a tény, ha a visszatérő távozonak keze-lába megvan. A hímnemű kisebbségi értelmiségről már nem tudnék valami egységeset mondani. Az az öt újságíró például azon az estén igen csúnyán tett, főzésről beszélgettek órákon át egymást túllicitálva. Szomorú voltam és magányos a sok csülök meg rácponty között. Mire szédülni kezdtem, belém hasított a felismerés. Áruló vagyok. Eldobtam a cipőmet, mely esztendőnkön keresztül nem szakadt le a lábamról. Fáradt oroszlánként botorkáltam az éjszakában, macskákkal, kutyákkal meg szegényebb néprétegek képviselőivel turkáltam a szemetesládákban, de a cipőmmel soha többet nem találkoztam. Egy padon aludtam el, éjjel biztos a

Márvány-tenger felől fújhatott a szél, mert azt álmodtam, hogy janicsár vagyok Konstantinápolyban.

Kóbor horgász benyomását csak a gátőr színe előtt óhajtottam kelteni. Az alakoskodás csak a hatalomnak szólt... Az itt-ott föltünedező emelőző, pendelyező orvhorgászok, horgászok hidegen hagytak. A sátramtól kétszáz méterre bikaborjú volt a partoldalba pányvázva. A pányva meggátolta a borjút a vízre járásban, gazdája itatta minden este. Előző napi tanyámon sötétben hallottam az itatással járó zajt, a kövekhez verődő üres, majd tele vedret, meg a borjú oldalának dőndülését. A gazda szava nem hatott hozzámig, ha ugyan szólt.

* * *

A sátor villámzárját felhúztam, és táborhelyemtől távolodva a partot böngésztem. Remélni meg bízni, ami az állatok jelenlétét illeti, mindig tudtam, de ilyen bőségre nem számítottam. Már zavaróan sok volt a kiszálló, fekvés, homokfürdő. Félnapos kirándulásom alatt három állat területét véltem becsavarogni, úgy éreztem magam, mint aki alapos hányódás után a vidravadászok mennyországába érkezett.

Annyira megnyugodtam a nyomok láttán, hogy távolodni próbáltam a parton ülve, a vidrafogás gondolatától. Szerveztem az életemet. Mindenekelőtt élelemről kellett gondoskodnom, mert tartalékaim erősen megcsappantak a sikertelen kóborlások idején. Pénzem épp annyi maradt, hogy cigarettát vehessek, meg sikeres fogás esetén a Temesváron vagy Váradon élő valamelyik prémkupecet felkereshettem volna. Aradon nem voltak címeim.

Élelem az csak hal lehetett, és abból alkalomadtán még pénzt is csinálhat az ember. Csodálatos horgaim, bevetőim és zsinórjaim voltak. Egy költő barátomtól kaptam őket. Ez a költő ismerője, sőt bennfentese volt magának a természetnek, ami igazaknak kijáró privilégium.

Tehát az élelem... csalihalat fogni, bevetőt lerakni. Sokáig mártogattam készségemet, míg végre keszegek bővében lévő gödröt találtam. Sügért, meg egy különös, nagy fejű, szúrós halfajtát, melyet szégyenemre megnevezni nem tudok, rendre visszadobáltam. Egy öthorgos meg pár egyes bevetőt, csapót raktam le, jó kétórás settenkedés után.

Az alkonyat csendes áradása toszogatott vissza a sátramhoz. Éhes voltam, de tartalékaim enyésző volta miatt, étlenül szándékoztam az est vizeibe alámerülni. A lerakott horgok, csapdák ugyanis valóságos ígéret földjét hoznak ilyenkor érintésnyi közelbe. Nem is álom ez, hanem csendes ígézés, mellyel a szerszámok körül kószáló állatokat, halakat próbáljuk a horgok, vasak bűvkörébe vonzani. A tény, hogy reggelre, kiszolgáltatót földönfutóból egy darab hús vagy egy gerezna által Krőzussá válhatok, bizakodással teli nyugalmat oltott fáradt testembe.

Táborhelyem látványa aztán hamarosan magamhoz térített. A Kárpátok kőpárkányait megjárt alvósátram felhasználva, kenyér, konzervek, szalonna szétdúlva, megfogyatkozva. A tettesek a gátőr disznai, nem a Bátor és Talpas közti, feketecsíkos, csontvázgyalázó fajta, hanem rideg szalontai sertések, kik a szerencsétlenség színhelyétől csak pár méterre keresgéltek tovább a parti gazban. Gazdájuk valószínűtlen arca is feltűnt a rekettyék mögött, a falu fele

biciklizett sietve. Holmim maradékát felkötöttem egy vízbe hajló fűz ágaira, és biciklimre ülve én is a falu felé indultam.

A kocsmában kevesen voltunk, poharammal kérdezés nélkül a gátór asztalához ültem, és fölvettem a tétova kérdést, hogy pár napra meghúzódhatnék-e a fedele alatt. – Meg – mondta vontatottan, vállat vonva. Kérdésem és válasza azonban afféle másodlagos dolog volt. Összekapaszkodott pillantásunk tüledkedett a foltos asztal felett, egymás mibenlétét próbáltuk zsákmányul ejteni.

Ezen az éjszakán még kint aludtam. Sátorom használhatatlanná vált. Hálózsákkal a hónom alatt lementem egy homokpadra, reves uszadékfát húztam a fejem alá. A homok tetejét virradatra megfogta a hulló harmat, zsákosról hasra fordultam, figyeltem, merre rabol a hal, és lassan, megfontoltan verő szívemet véltem hallani. Süllő is, harcsa is került a zsinórokra. Hanem a vidrákkal nem alakult a dolog. Gyengeség kerülgetett reggelente a csapdát környező mozdulatlanság láttán. Állat volt bőven, hanem a kiszállók rendszerét nem tisztáztam idejében. Sárga Jóska árgus tekintetétől tartva, nem kódoroghattam kedvemre a környéken. Különös viszony alakult ki közöttünk. Ő sejtette, hogy nem az ízig-vérig horgász vagyok, én pedig nem siettem magam leleplezni. Rég nem bíztam már senkibe, kollektivista földművelőbe meg soha. Valami mégsem volt rendben kettőnk viszonyában. Egy meleg délután történt, hogy a boglyák között ólalkodtomban szembetalálkoztam a gazda fényes szőrű fekete kutyájával, mindketten tojást kerestünk.

A kutya ijedtében rövidet vakkantott, a partoldalban tevékenykedő gátórnek, úgy látszik, ez elég volt helyzetem megítéléséhez.

Ézután nem múlt étkezés, hogy ne szólított volna. Kettőnk viszonyában, úgy érzem, ez volt a fordulópont. Élelmet szívesen adtam bárkinek, ha volt, hisz az még a jó tanácsnál is többet ér. Apámék házában mindenkit asztalhoz ültettek, aki bebotlott, így alakult aztán, hogy vonakodtam emberszámba venni azt, aki nem így cselekedett velem vagy másokkal.

Hazugságaim, hogy betegszabadság meg hasonlók, is kopni kezdtek lassan, és ezek az étkezések voltak az utolsó lökés ahhoz, hogy talán illene színt vallani. Nem bántam volna a tárgyra térni.

A gátór birkáit tereltem egy este haza, a gazda falubeli házában töltötte a hétvégét. Becsületére legyen mondva, nemigen terhelt meg a porta körüli munkával. Saját belátásom szerint segítettem itt-ott neki, s tán még hálás is volt érte. A fecskék egész nap eső alá szántottak. A távoli Gyepeszt jártam le aznap, és estem-forma le a lábamról.

Sárga Jóska meggaragíthatták a faluban, hátizsákkal jött a gáton, tépte a nyűgöt, magyarázott, alighanem a drága Jóistennek, ahogy a zsidók királyát nevezte, mert más emberi szóból értő lélek nem hányódott körülötte.

Örültem neki, amikor megláttam, biztos voltam benne, ha ivott, nekem is hoz innivalót. Mán rúgodtam csendesesen befelé, mikor Sárga Jóska hirtelen felugrott az asztaltól, de úgy, hogy a lámpa lángja is megrebbe, és iszonyú kétnyelvű káromkodással az előszobában levő telefonra vetette magát. Úgy néztem, a Megváltó útközben nem kényeztette el feleletekkel, mert kétnyelvű tirádaiban őt is bőven emlegette. Mire észbe kaptam volna, kitepte a kábelt a falból és az ágya fejénél lévő székre helyezte.

– Figyejék ide – mondta mutatóujját megemelve –, igaz, hogy az uraknak az ágy nál van a telefonjuk?!

– Igaz – feleltem bárgyún, gondolkodás nélkül.

– Na látja! Nekem is... Sárga Jóskának... Eddig még csak hal kellett nekik..., de most már tyúk is... Mondom magának – emelkedett fel újból –, az uraknak nincs szégyenük ezen a tilhar világon... – Búcsúzóul még öklével tapintatosan a telefonra vert, aztán belealudt a tájat meg ezt a szégyentelen tilhar világot áztató esőbe.

A telefont nehezen, vakoskodva visszadrótoztam, a tornácról még hallgattam egy darabig az esőt, aztán Sárga Jóska úrgyűlöletén meg a magam vidráin gondolkodva aludni tértem.

Még csillagos volt az éjszaka, mikor a bolhák felébresztettek. Belekortyoltam a pálinkába, az időközben levetközött Sárga Jóskának lelkére kötöttem a reggeli vízállásjelentést, aztán nekifeküdtem a Gyepesig tartó sártengernek.

A vidra, immár az ötödik, hatalmas kan vidra volt, egy elhagyott tanyán nyúztam meg, hosszan, gondosan. Katz úrnak, Temesvár egyik belvárosi szűcsének egy hasítás is elég volt, hogy lejjebb szorítsa az árakat. Különben jól éreztem magam nála. Prémekről, aranyról, néha nőkről beszélgettünk, francia konyakot ittunk. Azt pedig, hogy bármennyi kitűnő gereznát is vinnék, mindég nadrágzsebéből fizet, megszoktam.

A prémet ingem alatt a derekamra kötöttem, és egy cigaretta erejéig újból rácsodálkoztam a takarójától megfosztott test szépségére.

Megtértemkor tudósítottam az üveg előtt ülő házigazdát, hogy a délutáni vonattal elpályázok.

– Megint fogott valamit? – Elhültem, de arcom nem mozdult, Sárga Jóska tehát rég ismerte ténykedésem értelmét és lényegét.

– Megint... – válaszoltam a tőlem telhető legtermészetesebb hangon.

– Régen, míg egyedül voltam, sokat hurkoztam – mondta vontatva Sárga Jóska, a pálinka mentőcsónakából életének szigeteire révedve. – Csakhogy... ez a vadászat úgy elaljasít... cum siti zic..., hogy más munkát már nem is végeztem... Bitangba hevert itt minden.

A paraszt – gondoltam magamba, itt vert gyökeret a sátorfa, itt törtük fel a legelőt, és itt áldoztunk embert az elmaradó eső kiengesztelésére...

Elittam Sárga elől a maradékot, zsákomat vállamra vettem, és a kukoricatengerbe fuldokló bakterház fele vettem utamat.

* * *

Mire visszatértem, hideg őszi napok kezdtek sorjázni. A kelet-európai ősz különös kontinens, mindig elfogódva sétáltam magas kék ege alatt. A levegő tiszta, mintha maga az örökkévalóság oldódna vizeiben, a csavargó természetűeknek az a különös érzése ilyenkor, hogy jó szögből akár a világ végére is el lehetne látni.

Pézsmák, rókák téli gúnyát öltöttek, ami jól jött, mert békét hagyhattam valamelyest a vidráknak. Újabban, mióta ténykedésem lényege kiderült, az istállóban nyúztam zsákmányomat. Veszély esetén, a trágya kihányására szolgáló lyukon, portékámmal együtt hamar a nád közé vethettem magam.

Egy vadlibaszótól hangos este házigazdám a pincébe küldött, hogy az utolsó üveg tavalyi pálinkát halásszam elő a morzsolt tengerit tartalmazó zsákok egyikéből.

– Lesz új nemsokára – mondta, és ferde szemei, melyek miatt a Sárga ragadványnevet kapta, furcsán villogtak. Tudtam, hogy valami készül.

– Figyejtek ide... A fiam felvételizett... A drága, okos fiam... Urat akarok belőle... Ezen a hazug világon csak annak van maradása... Az asszony lánykorába tanároknál szolgált... Az egyik most fejes, ott Kolozsváron, az egyetem... Üzent, hogy hal kellene... – Nocsak, gondoltam, az értelmiség még mindig az ősi televényből táplálkozik. Mire megértettem, hogy lopni megyünk, megálltam a poharazással. Sárga Jóska nem hallgatott rám, ivott, mert félt lopni. Azt hitte, hogy a pálinka gőze jobban átsegíti a halastó kerítésén.

Meggondolnivalóm nem sok volt, inkább a dolog kivitelezésén jártattam az eszem. Hisz amit én csináltam itt már jó esztendeje, amúgy is törvénybe ütköző volt, akár az életem. Kivándorlási kérvényem benyújtása után, oda voltak a jogaim. Ha valakiért, hát ezért a Sárgáért illik lopni menni, hisz fedelét, kenyerét osztja velem hónapok óta.

Egy teletetőt átfogó hálót választottunk ki a kamrából, és a kitárt ablak mögött arra vártunk, hogy a halastó irodaépületeinek égői kigyúljanak. Ilyenkor ment a szolgálatos őr haza vacsorázni. Sárga Jóska közben szorgalmasan nyelte a mérget. Mielőtt mezítláb útnak eredtünk volna, kiparancsoltam a gátőr zsebéből a cigarettát. Vagy tizenhat darab kell, ha elég nagyok – vallott igényeiről a tántorgó ember.

Húztuk a hálót, a két párhuzamos gáton inunk szakadtáig, hanem Sárga Jóska fáradtnak látszott. Ő nem láthatott engem, hisz hátam mögött a nád meg a Tiszák által épített csatorna gátja feketélt. Az irodaház égre vetülő fényében aggódva figyeltem szállásadóm görnyedt alakját. Nyögését meg csendes káromkodását is felém kormányozta a szél, miközben a hang gazdája időközönként térdre bicsaklott, akár a volgai hajóvontatók tehették tőlünk térben és időben még keletebbre. Loptunk...

Zárni a hálót én zártam a sarokra, Sárga Jóska erejét kímélve. Tíz hatalmas pikkelyes malacot szűrtünk ki a teletető vizéből.

Mire a hálót újból rendezni kezdtem, a gáton guggoló gátőr visszavonulást vezényelt. Dühbe gurultam.

– Hát fejezzük be, a hóhérbaszta világon, amit elkezdtünk!

Sárga Jóska, mutatóujját megemelve legalább olyan indulattal sziszegte mondanivalóját:

– Figyejtek ide, két szar halír én nem mocskolom be a becsületedet! Énrám két szar halír ne mutogasson ujjal a rabló világ...

Ez nekem azért már sok volt, levegőt is alig kaptam, és a másodperc tört-részig arra gondoltam, hogy vízbe nyuvasztom jótevőmet.

A zsákok hátamra kaptam, és elindultam a kerítés fele. Utánam, hálóval a hátán, a makulátlan becsületű apró ember imbolygott.

Mire semleges területre értünk, emberemnek újból megjött a hangja:

– Maga most már – biztatott cipekedni – csak a drága jó Istentől féljen – mondta megkönnyebbülve...

A házban lábbelit húztunk, és szárítkozni újból a félliteres üveg köré húzódtunk. Az üveg hamar zátonyra futott. Kérdésemre, hogy nem akkor tolvaj-e az ember, mikor lopni megy, Sárga Jóska legyintett.

– Hát akkor mind azok lennének ezen a rabló világon... Maga meg csakis... Pálinka nincs több... Az erdésznek adtam, mikor maga odavolt... magát hajtotta.

* * *

Utolsó tamásdai éjszakámon keveset aludtam. A táj ömlött belém lassan, mint betegbe a mások vére. A Gyepes, a Tőz, a Körös, a Tisza grófok csatornája, a Leveles.

A traktorista utánfutójával korán a ház elé kanyarodott. Sárga Jóska búcsúzól még egyszer rám kérdezett.

– Maga most hova megy?

– Világgá – válaszoltam az egyetlen lehetséges címet.

– Maga mindig azt szerette... Na, Dumnezeu te alduiasca!

Hogy mit szerettem, meg kit életemben, akkor se fejtettem volna ki bővebben, ha futotta volna az időből. De őt, Sárga Jóskát, igen, emberbe válogatós szívem mélyéből.

Alakja mai napig sokszor felködlik, ahogy ezt a fáradtan örvénylő tülhar világot nézem, melyből lassan már az utolsó vidrák is kipusztulni kénytelenek.

